

(باسى 1 - بەتتە)

”قوس 100 جىلدىق“ كۇرەس نىساناسىنىڭ تارىخىي توغىسى تۇيىنىدە تۇرىپ، وتكەندى ەسكە ئاۋ ارشىندى قادامەن العا باسۇ
”ۇشىن بولسا؛ ُڧىر داۋماقتا كوز سالۇدا جالىي جاعدايدى اناعۇرلم وىد- داغىداي كەسكىندەۋ
ۇشىن بولدى.“ قانداي دامۇدى جۇزەگە اسرۇ، دامۇدى قالاي جۇزەگە اسرۇ سىندى كەلەلى ماسەلەگە ويداعىداي جاۋاپ بەرۇ كەرەك” مۇنىڭ جاۋايناماسى
الى دە جازىلۇ ۇتىندە.

”ئىز ماڭگى ۇمىنۇغا بولەيتىن جاۋاپكەرلىككە كەدەيلىكتەن ارىلتۇدان اۋىل - قىستاقى گۇلدەندىرۇگە دەيىن

ۋ - یشان مەملەكەتتىك باقشاسى زەردەلى باسقارۇ ورتالىسىنىڭ دالىزىندە
ئۇلىۇ تۇرغان ُڧىر ەسكى سۇرەت جۇرت نازارىن ونشالق اۋدارا قويد- مايدى.
باس شۇجي شي جىينىڭ جانىنان ۇتسىپ بارا جاتىپ، كىدىرە قالدى.

بۇل — قۇلاما جارتاسقا وسكەن ُڧىر ۇتۇپ اعاش، داخۇڭياۋ شاي اعاشنىڭ سۇرەتى ەدى.
باس شۇجي شي جىينىڭ سوناۋ جىلداردى ەسكە الىپ: ”بۇل اعاشتان جىلىنا
8 ُسارى مولشە- رىندە شاي ئىلتىن، مىس شاۋگەمگە سالىپ قويسپ، اسلداي ارداقتاۋشى ەدىك“.

ال قازىر تاۋ مەن دالا بىتكەن كوك تەڭىز- دەي تولقىن اتادى. شاي ۋ -
يشانىداعى بارشا وتبا- سىنىڭ ”اسلىنا“ اينالغان. 120 مىڭ ادام شايعا سۇ- يەنىپ، شاي ەگىپ، شاي جاساپ، شاي ساتىپ كۇ- نەلتىپ وتىر، شاي شارۋاشلىعى جالىندى تىنىس تىرشلىكىنە تولعان.

ۋ - یشان ئاۋنىڭ ەتەگىندەگى شىڭسۇن قالا- شىعى يازىكى ەكولوگىيالىق شاي باقشاسىنا كىر- گەندە، شاي ەگىنىشلەردى كوك كۆمۇمەن قاربالام- تاپ، گۇل اشقان راپۇس گۇلىن قايتا اتىزعا كومىپ، توپىراققا تىڭايىقىشى ەتىپ جاتىر ەكەن.
”ڧىر ۇيلىى جاننىڭ جىلدىق كىرىسى 300 نەشە مىڭ يۇانغا چەتەدى“، - دەدى
ُجۇزى تۇ- تىققان ُڧىر شاي ەگىنىشىنى قوللىنداعى وتاۋۇشىن قويا سالىپ، قۇاننىشى قوينىنا سىمپاي باس شۇجىيدىڭ جانىنا كەلىپ اڭگەمە دۇكەننى قۇردى.

جاسىل جاپىراقتى القاپ سول توڭمىرەكتىڭ بۇقاراسىن بايۇعا باستادى.
”شاي اعاشى وڭتۇستىك- تىڭ قادىردى اعاشى - عوي“.
باس شۇجي شي جىينىڭ تاڭ داۋىرىندەگى لۇ يۇيدىڭ «شايناماسىن» اۋىزعا الدى، ول
اۋلىداستارعا بىلاي دەدى: ”بۇرىن شاي شارۋاشلىعى سىزدەردىڭ مۇندا كەدەيلىكتەن ارلىۇ- دان قامال اۋداعى تىرەكتى كاسىپ سالالارىڭىز بولسا، الداى جەردە اۋىل - قىستاقى گۇلدەندىرۇدە. گى تىرەكتى كاسىپ سالاسىنا اينالۇى كەرەك“.
ول شاي مادەنىيەتى، شاي شارۋاشلىمى، شاي عىلمى - تەحنىكاى سىندى اۋقىمدى
ۇمىستى ُڧىر تۇتاس جوسپارلاپ ويداعىداي سىستەۋدى تاپسىردى.

لباۋ حۇڭ — فۇجيان اۋىل - ورمىن شارۋاشلى- ەي داشۇەسىنىڭ پروفەسسورى، سونداي - اق اۋىل قاينىدا ’وز قولمەن ەگىن سالىپ جۇرگەن
’تەحنىكالىق ۋاكىل“.
باس شۇجي كەلگەندە ول تەبىرەنسىن باسا الپاي ُسوزدى توپىراقتىڭ pH
مانىنەن باستادى: ”بۇرىن زەرتتەۋمەن شۇغىلدىغاندا اۋىزبەن وراق وراتىد- بىز. قازىر عىلمى ماقالانى بايتاق دالاعا جازمام“.

”تەحنىكالىق ۋاكىل“ دەپ وتىرعانىمىز عىلم - تەحنىكالىق ارناۋلى ۋاكىلدىڭ قىسقارتىلغان اتى. 20 جىلدىڭ الدىندا ”تەحنىكالىق ۋاكىل“ ُتۈزمى شي جىينىڭ جولداسنىڭ نايىپىدەگى جەرگىلىكتى ورنىد.
داعى ُڧىر جولعى كەڭەسى بارسىندا تامىر تارتتى. سول جولى جەىرگىلىكتى ورنى 3 نىستەن
مالىبەت بەردى، ُڧىرىنىسى، ”تەحنىكالىق ۋاكىل“ ُتۈزمىمىن جولعا قويۇ،
ئامى ُڧىرى، ُڧىرىنىشى، اينىپاللى كومەكتى ەدى. ”بۇل 3 ُستى مەن تۇگەل قولدادىم. مەن ارناۋلى تەكسىرۇ - زەرتتەۋ جۇرگىزىپ، كەيىن كەلە ولكە كۆ- لەمىندە جاپپالاستىردى. ۇشقىننان جالىن قاۋلايدى، قازىر بۇكىل جۇڭگودا
”تەحنىكالىق ۋاكىل“ بار. اۋىل شارۋاشلىعى جاندى، ەمىرسەڭدىككە تولى سالا، اۋىل - قىستاقى گۇلدەندىرۇدە عىلمى - تەحنىكانىڭ تەرەڭ دامۇنا سۇيەنۇ كەرەك“.

اۋىل - قىستاقى گۇلدەندىرۇ، بۇل كەدەي- لمىكتەن ارىلغاننان كەيىن جۇڭگونىڭ بايتاق اۋىل - قىستاعىندا باستالغان جاڭا ساپار.
فۇجيان بايىرى رايون، سوۋەتتىك رايون سانالادى، ”اۋلىداستار- دىڭ جاقىى تۇرمىس كەشىرۇىنە مۇمكىندىك جاساۋ توگكەرستىك سوعىس جىلدارىنان باستاۋ العان مۇرات تالىپىنىسى بولىپ تابىلادى، سۇ نىشكەندە قۇدىق قازۇشىنى ۇمىتپا دەگەن، باس شۇجي شي جىينىڭ قىزمەت تەكسىرۇ كەزىندە
”بايىرى رايونداردىڭ، سوۋەتتىك رايونداردىڭ دامۇىن چە- دەلدەتۇ - ُڧىز ماڭگى ۇمىنۇعا بولەپتىن جاۋاپ- كەرىشلىك“ دەپ تاپسىردى.

3 - ايدىڭ 22 - كۇنى نايىپىڭدى كوزدەن كە-

شىردى، ول — فۇجياندا ەڭ ەرتە پارتيا قۇرىل- ەان، ەڭ الدىمەن قارۇلى كۇرەستىڭ جالاۋى كوتە- رىلگەن جەر، ”قىزىل تۇ جىمەلپايتىن“ جەر ەدى.
3 - ايدىڭ 23 - كۇنى سانپىڭگە باردى، ول ورتا- لىق سوۋەتتىك رايونىڭ وزەك رايونى، ورتالىق قىزىل ارىمانىڭ ۇزاق جورىققا اتتانغانداى 4 جەردىڭ ُڧىرى ەدى.

سول جىلداردا فۇجياندا قىزمەت ىستەگەن كەزدە شي جىينىڭ جولداس بايىرىى رايوندا تەكسىرۇ - زەرتتەۋ جۇرگىزۇ قىزمەتتىنەن مالىمەت بەرۇ
ُماجىلىسىن ارنايى اشتى، سونداى ”ۇشىنى ۇمىتپاۋ“ كۇنى بۇگىنگە دەيىىن وقىعان ادامدى تەرەڭ اسەرگە بولەيدى.

سانپىڭدەگى شاشپان اۋدانى شىاماۋ قالاشىى يۇيبياڭ قىستاعىنىڭ كرەر اۋزىنداعى مىڭ جىلدىق كامفورا اعاشى توگىكەرستىك سوعىستىڭ جاۋىن - شاشىنىنا، رەفورما جاساپ، ەسك اشۇدىڭ جالىندى تىنىسىنا كۇا بولىپ قامقايىپ تۇر. قىستاق تۇرىعىندا- رى كەزىندە اپكەشپەن كوتەرىپ ۇساق - تۇپەيك تامامدار ساتىپ، كەيىن جاپپا اشتى، ونان ارى وڭ- تۇستىك پەن سولتۇستىكتى ارالاپ، اتىن شعاردى.

جاپپاقتالغان ەت، بالىق تۇبىرىشىگى، جەلىم كۇرىش، جىينباۋىىن، جياڭجۇن مېگو، يۇنياي تۇش- پاراسى، جامبىدۇڭ، دىڭجيان تورتى، اۋىز كۇيدىرە- تىن بۇرشاق رېمىشىگى... شاشپانىنىڭ ۇساق - تۇپەيك تاغامدارىنىڭ ىيسىى قىستاقتىڭ بۇرىش - بۇرىشىنا ُسىڭىپ كەتپتى.
باس شۇجي شي جىينىڭ قاز - قاتار عىپارات ۇبلەردى بويلاپ قىستاققا كىرىپ، جول بويى اۋلىداستارمەن شۇبىركەلەستى، ول ۇلكەن كىسلەرگە ”دەنساۋلىغىنا كوڭل ُپولۇدى“، بالالارعا ”تاماق تالعاماۋدى“ تاپسىردى. مىڭ بو- ياۋلى قۇنارلى ەگىنجاپلاردان، شاتتىق - دۇمانغا بولەنگەن قىستاقتىڭ تۇس - تۇسىنان قۇانىشتى كۇلكىلەر، ُماز - مايрам ۇندەر ەستىلىپ تۇردى.

تاۋ ەتەگىن اينالا قىدام باسىپ، سىلىدىراغان سۇدىڭ ۇنىنە قۇلاق ُتۇردى.
”بۇرىن سانپىڭگە كەلگەن سايىن شاشپانىنىڭ ۇساق - تۇپەيك تاغامدارىنان اۋىز تىمەي كەتپەۋشى ەدىم. سول كەزدە ونىڭ زور كومەسكى كۇشى بار ەكەنىن سەىزىنىپ، ارنايى جاپپلاستىرۇدى نىيەت ەتتىم“.
سول شاقتا الاراماندار مەن ساۋداگەرلەر قايشاللىسقان قولونەر جانە اسەمونەر مەردەكەسىندە شي جىينىڭ جولداس استا - توك سىىراپشىلىدىققا سالىنپاي، فۇجيان ەرەكشەلىكىنە باي شاشپانىنىڭ ۇساق - تۇپەيك تاغامدىرمەن قوناق كۇتۇدى ۇسە- نىس ەتكەن ەدى.

ال بۇگىن تۇرلەرىن ساناپ، ولشەمىن سۇراپ، باعاسىن ۇعىسقان باس شۇجي شاشپان ۇساق - تۇپەيك تاغامدارىنىڭ قازىركى احوالىمەن جانە بولاشامەن ەڭجەي - تەڭجەيلى تانىستى، شاعىن ەسەپ داپتەرىند- دە ۇلكەن خالىق تۇرمىسى جاتىر.

”اۋىل - قىستاقى گۇلدەندىرۇ مەن قالا - قا- لاشتقانىدىرۇ سىزدەرگە وراي ۇسىندى، سىزدەر دە اۋىل - قىستاقى گۇلدەندىرۇ مەن قالا - قالاشتقان- دىرۇعا ۇلەس قوستىڭىزدار. بۇنى زامانىنا قاراي تۇىپ، ُڧىر بەتالىستا ئلگەرلىبۇ دەۋگە بولادى. انا- عۇرلىم تاماشا تۇرمىسقا چەتۇدىڭ جاڭا ساپارىندا تاى دا اعالاپ الدا جۇرۇلەرىڭىزدى
’ۇمت ەتەمەن“.

بۇل قوزعالىستاى جۇڭگو، قارىشتاعان جۇڭگو. بۇگىنگى قاتىناس تورى تاييىغى بوگەتتى داڭغىل جولعا اينالدىرىپ، بۇرىن قبالعا كىرەمپتىن قولايلىققا يە بولىپ وتىر.

قىزمەت تەكسىرگەن جولىندا باس شۇجي جياڭشىيدىڭ شاڭراۋئان كەلگەن ساياحاتتاشلارعا كەزدەسىپ قالدى، ولار پۈيەيزبەن ۋ - يشانعا كەلۇگە نەك 22 مېنۇت عانا جۇمىسپتى. وتكەندى ەسكە العاندا، شىياڭ اۋلىنىا بارۇدا ”چىلىڭ اسۇند- دا اربا اسپان تىرەيتىن“ ماشاقات كىلى ەستەن كۆ- تەرلىگەن جوق، بۇگىنگى مەن كەشەڭنىڭ وزگە- رىسى ادامدى تەرەڭ اسەرلەندىردى.

”بايىرىى رايونداردىڭ، سوۋەتتىك رايونداردىڭ جاپپاي گۇلدەنۇىن ئلگەرلىتەىپ، بايىرىى رايوندار- دىڭ، سوۋەتتىك رايونداردىڭ ەرەكشە كاسىپ سالالا- رىنىڭ دەڭگەيىن جوعارىلاتۇ، نەگىزدىك قۇرىلغى قۇ- رىلىسى جانە الەۋمەتتىك قىزمەت وتەۋدى قامتاماسىز ەتۇ سىياقتالارعا باسا قولداۋ كورسەتۇ كەرەك“، - دەپ باسا داريپتەدى باس شۇجي.

بارلىغى وزگەرۇدە، خالىقتى باقتقا كەنەلتۇ دەيتىن اۋەلگى ماقسات قانا باستان - اياتى وزگەرگەن مەەس.

ەڭ ماڭغزىدىسى، ئالى داويداعىداي ئورعاۋ

”شىكى ۇندىرىستىڭ جالىي ۇنىم قۇنىنا عانا قاراۋدان“ جاسىل، ساپكەستى دامۇعا دەيىن

سولتۇستىككە قاراي كوسىلىپ جاتادى، تۇنىق سۇلى مانات تاۋدىڭ كەرەمەت كەلبەتتەنە شىعسى وڭتۇستىكتە ەشارسە دە ئەڭ كەلبەيدى.

باس شۇجي شي جىينىڭ فۇجيانعا كەلىپ قىزمەت تەكسىرگەن العاشقى بەگەتىندە تاۋ مەن سۇدى كوزدەن كەشىردى. ۋ - یشان مەملەكەتتىك باقشاسىنىڭ زەردەلى باسقارۇ ورتالىعىنىدا ول ۇلكەن ەكران ارقىلى ۇشى - قىرىىنا كوز جەتپەىس ”جاسىل تەڭىزگە“ ۇڭلىدى. سارى ياۋىرلى تراگو- بان، كوزىلدىرىكتى جىلان، قارا ايۇ، پانگولىندەر كە- زىندە كوزدەن بۇلبۇل ۇشسا، ال قازىر دۇركىن - دۇركىن بارلاۋ دۇرىسىنە شالىنىپ جاتادى.

سول كۇنى تۇستەن كەيىن بامبۇك سالغا وتىرىپ جىۋچۇي وزەنىشەسىن بويلاپ ُجۇرىپ، قانچارداي قادالغان تىك قۇزدارعا شالقاي كوز تاس- تادى، باس شۇجي مۇنى ”تەمىر الاقان“ دەپ اتا- عان ەدى. ”سان جەتپەىس تاس بۇلاقتار ُمولدىر اققان، ساناقسىز زاڭعار قۇزدار اسپان تىرەپ“. سوناۋ 1999 - جىلى 12 - ايدا ونىڭ ئلگەرلىتۇنىدە ۋ - یشان الەمدىك جارتىلىستىق جانە مادەنىيەت مۇرا- لارى تىزىمىنە ەنىپ، ”قوس الەمدىك مۇرا“ اتاعىن يەلەگەن ەدى. تاۋ مەن سۇ بولاشاققا ساياتىن اۋ- قىمدى جۇمىس. باس شۇجي شي جىينىڭ ئىقلاسا- پەن بىلاي دەپ ەسكەرتتى:

”ۋ - یشاندا تەڭەدىسىىز ەكولوگىيالىق، گۇ- مانپىتارلىق بايلىق بار، ول جۇڭخۇا ۇلتىنىڭ ماۋ- تانىشى، ەڭ ماڭغزدىسى، تاغى دا ويداعىداي قورعاۋ“.

تالاي جەر بۇراڭ جول باستى. ەكولوگىيا مەن دامۇدى تالاي ادام ”ەكىنىڭ ُڧىرىن تاڭداۋ“ سۇرا- ۋىنا بالادى، باس شۇجي شي جىينىڭ سوناۋ كەزدە - اق ماسەلەنى شەشەۋدىڭ باسقا جولنى تاپتى. 1997 - جىلى ول سانپىڭدەگى چاڭكوۋ قىستاعىنا بارىپ تەكسىرۇ - زەرتتەۋ جۇرگىزگەن كەزدە: ”جاسىل تاۋ، تۇنىق سۇ — باعا جەتپەىس بايلىق، تاۋلى رايونداردا ’تاۋ - سۇ سۇرەتىن‘ جاقسى كەسكىندەپ، تاۋ، سۇ، ەگىنچاپلاردىڭ جۇمىسىن ويداعىداي سىتەۋ كەرەك“ دەپ اتاپ كورسەتكەن ەدى.

2000 - جىلى ول ەكولوگىيالىق ولكە قۇرۇ ستراتەگىيالىق وين بولجاپىاز دىقپەن ورتاعا قويدى. وسدان سولك، فۇجياننىڭ ەكولوگىيالىق ولكە قۇرد- لىمىسى باسشىلىق گرۇپپاسى قۇرىلىپ، شي جىينىڭ جولداس باسشىلىق گرۇپپانىڭ باستىغى بولدى.

چاڭتېڭخىداى سۇ مەن توپىراقتىڭ شايىلۇىن جونگە سالۇ ُڧىر جاندى مىسال.

شي جىينىڭ جولداس ئلگەرىندى - كەيىندى 5 رەت چاڭتېڭگە بارىپ تەكسىرۇ - زەرتتەۋ جۇر- گىزدى: ”تەكسىرۇ - زەرتتەۋ كەزىندە چاڭتېڭدا مىنگو كەزىندە - اق وزەن الاپتارىن قورعاۋ مەكەمە- سى دەگەنىنىڭ بولغانىن ەستىدىم. مەن كوپىشلىككە ەكولوگىياعا اقشا سالساق، وركەندەتۇ قۇرىلىسى سياتى تاۋىق باغىپ جۇمرىقا العانعا ۇقساماعانداي بولغانمەن، بۇل ُستى قالايذا مىقتى يگەرۇ كەرەك. مىقتى يگەرسەك، ەڭ سوڭىندا تىنن تاۋىق باغىپ، تىنن جۇمرىقا جىيناعانداي بولامىز دەدىم“.

ُڧىر كەزەكنىڭ جۇمىسىن ەكىشى كەزەك جالعاستىرا سىتەدى، فۇجيان مەملەكەتتىك ەكولوگىي- لىق وركەنىيەتتىڭ العاشقى سىناق رايونى بولىپ، ”ەكولوگىياداى ۇزدىك وقۇشى“ كۇن سايىن العا باستى: رومانمەن كومەكىرلىۇ مولشەرى ۇدايىى 42 جىل بۇكىل ەلدەگى ماڭداي الدى ورىندى ساقتادى؛ سۇ مەن توپىراقتىڭ شايىلۇ مولشەرى %7.۵كە ُتۇستى؛ نايىپىڭ قاتارلى 5 جەردە وڭىرلىك ُوندىرىستىڭ جالىي ۇنىم قۇنىن باعالاۋ كۇشىنەن قالدىرىلدى...

”وسى جىلداردا فۇجياننىڭ جاسىل ُتۇسى ونان ارى قويۇلانا ُتۇستى. جاسىل ُتۇس — فۇجياننىڭ جارقىن تانىقسىسى سانالادى. ۇزدىكىسى قۇلىشىپ، تۇنىق سۇ، جاسىل تاۋدى فۇجياننىڭ ماڭگىلىك ماقتانىشىنا اينالدىرۇ كەرەك“.

فۇجوۋ تاۋلى - سۇلى قالا. جاسىل تاۋ قالانى وراپ، وزەندەر ارلى - بەرلى كەسىپ ُتىپ جاتادى. 3 - ايدىڭ 24 - كۇنى تۇستەن كەيىن باس شۇجي شي جىينىڭ قالا ماڭى دالا- سىنداى فۇداۋداى كورىنىس تاماشالاۋ تەكشە- سىنە شىعەپ، فۇجوۋدىڭ تۇتاس كەلبەتتىنە كوز جۇگرتتى.

تەكسىرۇ - زەرتتەۋدە ”كۇل قۇمىرالار مەن تۇبەكتەگى كورىنىشتەرگە ازىراق قاراۋ“، ”ارتقى اۋاللار مەن بۇرىشتارعا كوپىرەك نازار سالۇ كەرەك“، بۇل ونىڭ جەرگىلىكتى ورىندا قىزمەت سىتەگەندە اۋىزان تاستامپايتىن سوزدەرى. ”مەن تەكسىرۇ - زەرتتەۋ جۇرگىزگەندە، فۇجوۋلىقتار راقىمىسىز سۇ مەن وتتان ەرەك قورقادى دەگەندى ەستىم“. فۇجوۋدا اعاش تاقىپلى بۇلەر كوپ بولغاندىقتان،

”بۇل جەردىڭ تاۋى مەن سۇنىنا، ُرىر تال ُشوبى مەن اعاشىنا سۇنپسەنشلىگىم تەرەڭ“

ئورت كەتسە ُڧىر اۋماقتى ُڧىر - اق جالمايدى؛ مېنجياڭنىڭ سۇى ُڧىر تاسىسا، تاسقىن ُويدى باسىپ قالادى. ”قاعازداي جۇقا لاشمىتى فۇجوۋ قالاسى“ دەگەن ات وسدان قالغان.
”بەيقۇت ُيى نىجەنەرياسىنىڭ“، ”گۇاڭشا نىجەنەرياسىنىڭ“، ”باقىتقا كەنەلتۇ نىجەنەرياسىنىڭ“ ُرى كىرىشىپىن، ُار تاسىن كوكەيدەن شىعارمادى. فۇجوۋعا اۋدەدەن قاراساڭىز، زوحاي باقشا- سى جاسىل رومانمەن كومەكىرىلىپ، شىخۇدىڭ سۇى ايناداي مولدىرەپ جاتىر. ول كەزىندە شىخۇ كولىن لايدان تازارتۇ نىجەنەرياسىن ئلگە- رىلەتىپ اتقارغان كەزىن ەسكە الدى، ”تازارتىپ السىنغان لايى - بايتاپقىنىڭ ُڧارىن اۋىل - قىستاققا اپارىپ، اتىزعا تىڭايىقىشى ەتتىك“ ...

”قالا - حالقتىڭ باسىپانا تۇراى“. مەملە- كەتتىك 2 ماجىلىستە داۋىدىقا سالىنىپ ماقۇلدانغان ”14 - بەسجىلدىق“ جوبا مەن 2035 - جىلغا دەيىند- گى بولاشاقتىن نىسانا باعدارلاماسىندا ”قالا ساپا- سىن جاپپاي جوعارىلاتۇ“ دەگەن تاراۋ بار، وندا ”قالانىڭ جاسىل اينىپالالارن، جاسىل دالىزىدەرىن، جاسىل سىنالارن، جاسىل جولدارن عىلمىي جو- سۇ پارلاۋ، ورنالاستىرۇ“ ايقىن ورتاعا قويىلغان. قالا تۇرىعىندارىنىڭ ەسك الدىنداى جاسىل جولدارى فۇجوۋدا 125 كىلومەترگە چەتەدى.

فۇشان قالا ماڭى دالا باقشاسىنىڭ فۇرۇڭ باغىندا شات كۇلكى، شادىمان ۇندەر كوتەرىلىپ جاتتى: ”باس شۇجي ۇپىگە قاينىپ كەلىپتى“، ”ۇپىگە ۇدايى كەلىپ كورىپ تۇرىڭىز“ ...

باس شۇجي شي جىينىڭ كوتەرىنگى كۆڭل- مەن: ”فۇجوۋ — درىستى ولكە عوي! جەتى اينال- ساڭ دا فۇجوۋدان ايرىلا المايسىڭ!“. ”قازىر بۇكىل مەملەكەت ەكولوگىيالىق وركەنىيەت قۇرىل- سىن مىقتى يگەرۇدە، فۇجوۋ جىلدىڭ ئىئورت ماۋ- سىى جاپ - جاسىل بولىپ تۇراتىن جەر. ەكولوگىيا دەگەنمىز ەڭ جاقسى شارى - جاعداي“، - دەدى.

فۇجوۋ ”3820“ نىجەنەرياسى فۇجوۋدىڭ وسزامانداندىرۇ فۇرىلىسىنىڭ عاسىر اتتاعان جو- با- سىن كەسكىندەدى، ونى شي جىينىڭ جولداس جەرگىلىكتى ورىندا قىزمەت سىتەگەن كەزدە باس- قارىپ اتقارغان ەدى: ”سول كەزدە فۇجوۋعا ’تەڭىز جاعالاۋ قالاسى‘، ’تاۋلى - سۇلى قالا‘ قۇرۇ دەگەن ورنىن بەلگىلەدىك“. ۋاقىت ۇتىپ، مەزگىل اۋىسىدا دا، وسى ُڧىر جوبا سوڭىنا دەيىن كەسكىندەلدى.

”قازىرگى قۇرىلىستىڭ ُبارى وسى بەتالىسقا ۇبلەسەدى، ُڧىزدىڭ كەزىندە ويلاعانىمىزبەن بىردەي ەكەن، ونىڭ ۇستىنە ُڧىز ويلاعانىن دا جاقسى دامىپ جاتىپتى. درىستى ولكەنىڭ خالىقتى اناعۇرلم ويداعە- داي باقتىقا كەنەلتۇىن ۇمت ەتەمەن“.

”جۇڭنۇلىنىڭ 5۰0۰ مىڭ جىلدىن ۇركانىپان جاۋھارىن كادەڭ جارىتۇ“ مادەنىي ەسكەرتكىشتەردى قورعاۋدان تارىخىي كورەگەندىككە دەيىن

جاڭ جىيانگۇاڭ زەينەتكە شىققانىن كەيىن فۇجيان ولكەلىك مادەنىيەت، تارىخ ساراينىدا مىندەت ەتىپ جۇ شىيدى دەن قويا زەرتتەدى.

3 - ايدىڭ 22 - كۇنى كەشقۇرىم ۋ - یشان جىۋپىيشى جاعالاۋىندا باس شۇجي شي جىينىڭ وسى قارت دوستى كورگەندە ايرىقشا ئىقلاسى تانىستى. باسپالداقپەن كوتەرىلىپ، ولار جۇشى باقشاسىنا باردى.

”تاڭ سارىدە تەرەزدەن ورمانىنىڭ كوركەم كورىنىسى كوز الدىغا تارتىلىپ، مىمىرت ۇپىرلىگەند- دە بۇلاق سۇنىنىڭ سىڭغىرلاغان ۇنى ەستىلدى“. بۇلاق جاعاسىنداى، جارتاس ماڭىنداى ۋ - ي وقۇخانسىندا جۇ شي ُڧىر توپ شاكىرتتەرىن باستاپ وتاۋۇش ارقالاپ، اپكەش كوتەرىپ شىعار- ماشلىقپەن اينالىسىپ ”50 ولەڭ جازدى“. جۇ زىنىڭ ُوزىن سىزغان سۇرەتىنىن تارتىپ تاغلىماتانما يدە- ياسىن جالعاستىرىۋىنا، دامىتۇنا دەيىن سويلە- گەن جاڭ جىيانگۇاڭ قانىق بىلەتىن سىستەرى تۇرالى ُتىل تپەگىن اعىنىپ، اۋىز جاپپاي سويلەدى.

باس شۇجي شي جىينىڭ زەر سالا تىڭدادى. تارىختىڭ قىباب - قىبابت قاچىپاسىن اشىپ، ۇشى - قىرىسىز جۇڭخۇا وركەنىيەتىنە ەندى. ”تابىيعات زامنى ۇغىنىۋ، كەمەل ُبىلىم، شىن پەيىل، ادال نىيەت، ُوزىن باۋلۇ، وتباسىن تۇزەۋ، مەملە- كەتتى جونگە سالۇ، الەمدە تىتىشتىق ورناتۇ“، ”مەمە- لەكەت خالىقتى نەگىز ەتەدى، سونداي - اق خالىق ۇشىن قۇرىلادى“، ”اتازاتردىڭ قايعىداسىنا تەرەڭ ۇڭلىگەن زاتتىڭ، ُسوزسىز، وسلاي بولاندىنمەن بىلەدى“. ”كولىسكتەگى سۇ نەلىكتەن مۇنداى تۇنىق بولادى ؟ وپىتكەنى ونىڭ ماڭگى سارقىلمايد-

تىن قاينار كوزى بار“ ...

نەشە مىڭ جىلغا جالغاسقان جاۋھاردى زەرتتەپ وقىپ، قىپالىڭ نەشە مىڭ جىلدى شارلاپ، كوز الدىغا سان مىڭ شاقىرىم السىتاى كوركەم كورىنىس لەستەيدى.

”مەن شاندىۇڭدا قىزمەت تەكسىرگەندە كۇڭزى ۇرىقتارىنىڭ ساراينى، كۇڭزى عىباداتخانىسىن كورگە- لى ارناۋلى بارىدىم، ۋ - يشانغا بارغانىمدا دا جۇ شىيدى كورگەلى ارناۋلى كەلدىم“، بۇرىنمىغا قاراپ - اق بولاشاقتى بولجادى، باس شۇجي شي جىينىڭ جول بويى كورگەن - ەستىگەندەرىنە ُسۇيىندى. ”ُڧىز جۇڭگوشا سوتسىيالىزم جولىمەن جۇرۇدە، ُسوز جوق، ماركىسىزنىڭ جۇڭگوشالانۇىن ئلگەرلەت- ۇىمىز كەرەك. ەگەردە جۇڭخۇانىڭ 5000 جىلدىق وركەنىيەتى بولماسا، جۇڭگوشا ەرەكشەلىك قايدان بولسىن؟ ەگەردە جۇڭگوشا ەرەكشەلىك بولماسا، ُڧىزدىڭ بۇگىنگى وسنىشاما تابىستى بولغان جۇڭ- گوشا سوتسىيالىزم جولىمىز قايدان بولسىن؟ ُڧىز جۇڭخۇانىڭ 5000 جىلدىق ۇرلى مادەنىيەتتى اسقاقتاتۇدى ماركىسىزمدىك تۇر- ەمەن، كوزقاراسپەن، ادىسپەن ۇشتاستىرىپ، جۇڭ- گوشا سوتسىيالىزم جولىمەن بۇلجىماي ُجۇرۇۋىمىز كەرەك“.

تارىخ وزەن سىياقتى دامىلسىز اعادى. باس شۇجىدىڭ قىزمەت تەكسىرگەن قادامىنا ئلەسە، فۇجياننىڭ شۇغىلالى وركەنىيەتىنە بويلايىق. ”ئۇش دۇكەن، جەتى كوشە جۇڭگونىڭ تايپاۋ زامان تارىخىنان ُڧىرتالاي سىر شەرتەدى“. 3 - ايدىڭ 24 - كۇنى تۇستەن كەيىن باس شۇجي شي جىينىڭ وسىندا ساپارلاي كەلگەندە بايىرىى كوشە - جولدار دۇمانغا بولەندى.

ول ’لىفانگ ُتۇزىمىنىڭ ُسىرى جادىگەرى“، جىن ُداۋىرىنىڭ ولەڭ جىرلارى، تاڭ ُداۋىرىنىڭ دۇماندى كوشەلەرى، مىڭ، چىڭ ُداۋىرىنىڭ گۇل- دەنۇى - جوبىلۇى، الەمدەگى اۋمالى - توكپەلى جاعدايعا كوز جىبەرۇ... اق قابىرعالى، جاسىل، قارا قىشتى بايىرىى ۇبلەر، سانسىزدامان شاقاتاردىڭ داۋرەندەگەن كەزدەرىن قالدىرىپ كەتتى، الايدا وتكەن عاسىردىڭ 80 - جىلدارى دۇمانغا بولەنگەن قالالاردى اشۇ، قۇرىلىس جۇرگىزۇ بارىسىندا قا- تەردە قالدى.